

Aloyzas VIDUGIRIS

YPATYBĖS STIPRINIMO VEDINIAI SU PRIESAGTA *-itkas, -ickas* PIETRYTINĖSE LIETUVIŲ KALBOS ŠNEKTOSE

Pietrytinio lietvių kalbos pakraščio šnektose gana dažnai vartojami būdvardžiai su priesaga *-itkas* arba *-ickas*. Šios priesagos vediniai daugelį tyrėjų intriguoja ne tik savo forma (raiška), bet ir reikšme. Čia norima kiek plačiau panagrinėti tą vedinių darybą ir vartoseną. Juo labiau, kad tam atsirado gera proga – prisimenant vieną didžiausią lietvių kalbos žodžių darybos specialistų kalbininką Praną Skardžių.

P. Skardžius yra tvirtai jėjės į žymiausių lietvių kalbininkų gretas šalia savo mokytojų J. Jablonskio, K. Bügos, J. Balčikonio, moksladraugio A. Salio ir kt. Parašės pagarsėjusią trilogiją (daktaro disertaciją „Die slavischen Lenhnwörter im Altlitauischen“ 1931m., habilitacinį darbą „Daukšos akcentologija“ 1935 m. ir fundamentalų veikalą „Lietvių kalbos žodžių daryba“ 1941 m.) P. Skardžiui, dar jaunas būdamas, jau tapo lietvių kalbotyros klasiku.

Su šio, kaip ir kitų mums brangių kalbininkų vardais ir darbais, mes, lituanistai, kiekvienas esame vis kitaip susipažinę ar susiję. Likimas taip lémė, kad Skardžiu pavardę teko girdėti nuo pat mažens. Tačiau apie Skardžių, kaip kalbininką, mokslininką, sužinojau tik baigiantis karui 1944 m., kai iš Panevežio gimnazijos persikeliau mokytis į priaugančią Subačiaus progimnaziją. Ne kartą, eidami pro šalį, grožėjomės prie pagrindinės Subačiaus miestelio gatvės gražiu geltonai dažyti namu, kuriame gyveno vyresnysis Prano brolis Antanas Skardžius (g. 1896 m.). 1958 m. pagal „Lietvių kalbos atlaso“ programą su Antanu Balaišaičiu tirdami Subačiaus tarmę ir kalbindami gražiai subatenuojantį (rotininkuojančią) A. Skardžių, patyrėme, kad jie abu su broliu Pranu buvo gimę atokiau nuo gatvės senojoje sodyboje, įsikūrusioje gražiame kairiajame Viešintos upės skardyje. O už kokių 200–300 m. dešiniajame Viešintos skardyje stovėjo labai tvarkinga, tiesiog etnografinė kito mūsų kalbininko leksikografo Domo Lukšio (1912–1979) gimtoji sodyba, kur tuomet dar gyveno abu jo tėvai.

Tuo metu buvo politinio kilmato „atodrékis“. P. Skardžius, pagal brolio Antano pasakojimą, rašės, jog deda nemaža vilčių sutikti Amerikoje besilankantį to meto Lietuvos mokslo akademijos prezidentą Juozą Matulį ir tiksis sugrižti į Lietuvą. To ir mes ne mažiau laukėme. Deja, veltui.

Vediniai su priesaga *-itkas* arba *-ickas* daugiausia vartojami pačiais pietrytiniais lietvių kalbos ploto pakraščiais, tiek šiapus dabartinių Lietuvos sienų, tiek ir už jų. Tai daugiausia pabrėžiamosios (deminutyvinės, mažybinės, maloninės, kartais menkinamosios) reikšmės būdvardžiai ir prieveiksmai, pvz.: *āštritkas*, -à ar *āštrickas*, -à ‘labai aštrus, aštrutėlis’: *āštras*, -à, *aštrùs*, -ì; *āštritka* ar *āštricka*, *āštrickai* ‘labai aštriai, aštrutėliai’: *aštriai*; *grāžitkas*, -à, *gražitka* ar *grāžickas*, -à, *gražickai*; *gražùs*, -ì, *gražiai*; *márgitkas* -à, *margitka* ar *márgickas*, -à, *margickai*; *márgas*, -à, *margai*.

Pagrindinės tos priesagos forma laikytina *-itk-*. Ją turi Zietelos lietvių šnekta, išlaikiusi archaiškesnę garsų sistemą. O priesaga *-ick-*, daugiausia paplitusi

pietu aukštaičių termés pakraščiais, veikiausiai yra antrinis, dzūkiškas pirmosios priesagos variantas. Vediniai su priesaga *-ickas* dažniausiai vartojami apie Armōniškes, Benekainis, Dievēniškes, Lazūnus, Nōčią, Pelēsą, Ródūnią, Varenāvą (Bālatnā), rečiau apie Butrimónis, Eišiškes, Kalesninkūs, Rūdrių ir kitur. Kitaip sakant, Zietela su kitomis lietuvių kalbos pietrytinio kampo šnektomis yra svarbiausi tos priesagos vartojimo židiniai. Toliau į šiaurės vakarus, t.y. gilyn į pagrindines lietuvių kalbos termes, tos priesagos vedinių vartojimo atvejų mažėja. Šių vedinių aktyvaus vartojimo riba siekia Gervécius, Šalčininkéliūs, Merkišę, Rudaminą (Lazdijų raj.). Tačiau panašių vedinių su priesaga sudarančiais priebalsiu *-ck-* ar *-čk-* junginiais pasitaiko ir gerokai toliau už tos ribos, pvz.: *dvynickas*, -à ‘kas gimės kartu su kitu’ (LKŽ II: 980), *pagiřckas*, -à ‘kas mėgsta girtis’ Krs, Sb, *plikückas*, -à ‘kas nuplikęs arba plikai nukirptas’ Pg, NdŽ, *pri-dečkas* ‘priedas’ Jns, Jrb, Krs, KzR, Vdk (LKŽ X: 236, 611).

Priesagos *-itkas*, *-ickas* (*-itskas*) kilmę ne visi kalbininkai vienodai aiškina. E. Fraenkelis, pirmasis apžvelgęs pietrytinį lietuvių šnektą priesaginių vedinių darybą, priesagą *-itkas* arba *-itskas*, laiko svetima, skolinta iš slavų kalbų. Deminutivinius lenkų, gudų vedinius *maciutki/malutki* ‘visai mažas’, *milutki* ‘labai mielas, mielasis’, *raniutko* ‘labai anksti’, *niziutko* ‘labai žemai’ jis gretina su šio krašto lietuvių šnektą atitinkamais deminutyvais *mācitkas*, *mýlitkas* (*mýletkas*), *ankstitka* Žt, *žemetska* Dv. Pastarojo vedinio priebalsis *s* galis būti išsprauistas pagal slavų *nizko* pavyzdį (Fraenkel 1936: 55–56).

P. Skardžiaus nuomone, vediniai su priesaga *-itka-*, *-icka-* yra nevienodos kilmės. „Būdvardžiai su priesaga *-icka-* gali būti sudaryti ne tik pagal slaviškus skolinius su *icka-* (pvz., *katalickas* ‘katališkas’ ir kt.), bet ir pagal tokius perdibinius, kaip Zietelos *grāžitkas* ‘visai gražus’, *mýlitkas* ‘labai meilus, meilingas’ ir kt., kurie, išpraudus priebalsį *s* tarp *t* ir *k*, ilgainiui galėjo duoti atitrauktinę priesagą *-icka-*“ (Skardžius 1941: 123).

J. Otrębskiui priesaga *-itkas* (ir jos variantai *-icksas*, *-uckas*) yra sudėtinė, kurios pirmasis démuo *-it-* grynai lietuviškas, plg. *baltitelys*, *mažitelys* (dažni Daukšos Postilės žodžiai), *mažutelis*, o antrasis *-kas* vėliau pasiskolintas iš slavų (gudų ar lenkų) kalbų, jau „išnykus ierams“, plg. lenkų *maleńki* < **mal-en-škъ*, *dobrutki* < **dobr-ut-škъ*. Priesagos *icksas* (plg. *núogickas*, *plikückas*) variantas atsirado priebalsiu junginiui *-tk-* išvirtus į *-ck-* dėl dzūkavimo (Otrębski 1965: 273).

Nesigilinant toliau, kokia buvo šios priesagos formavimosi eiga, neabejotina, kad jos atsiradimą lėmė pietrytinį lietuvių šnektą glaudūs ir seni kontaktai su slavų kalbomis. Dabar vedinių su tos priesagos variantais paplitimą čia skatina gana dažnai vartojami gudų kalbos atitinkamos reikšmės būdvardžių ir prieveiksmių deminutyvai, pvz.: *belen'ki* ‘baltutis, baltutėlis’, *blízen'ka/bliziútka* ‘artuteliai’, *dóbran'ki* ‘gerutėlis’, *čórnen'ki* ‘juodutėlis’, *mílen'ki* ‘mielutėlis, mielasis’, *nízen'ki* ‘žemutėlis’, *tónen'ki* ‘plonutėlis’ (plg. zieteliškių *báltitkas*, -à, *artitka*, *gérítkas*, -à, *júoditkas*, -à, *míelitkas*, -à, *plónitkas*, -à, *žémítkas*, -à) ir kt.

Vediniai su priesaga *-itkas* ar *ickas* pietinėms tarmėms iš šalies žiūrint teikia tam tikro egzotiškumo, nors tų šnektą požiūriu yra įpratstas reiškinys. Ši priesaga paprastai sustiprina pagrindiniu žodžiu reiškiamą ypatybę, pvz.: *Aštrickà, plonickà, alnè* (vos ne) *visų svietų diñgia* (ms. *ādata*) Lz: *plg. āštras, -à, plónas, -à*. *O aglē aukštickà bùvo* Lz: *áukštas, -à*. *Àk, Dievēli, áu[k]štitkas, kas gitáu pasáké* Zt: *áukštas, -à* ‘svarbus, garbingas’. *Dróbë baltickà kap sniègas* Rod: *báltas, -à*. *Kriváunykas* (kraujažolė) *žállickas, o jo gélaité* (žiedelis) *bacickà* Lz: *žalias, -à*. *Reikia rassiaút básitkas* Zt: *básas, -à*. *Gérickos abì dükterys* Vrnv: *gēras, -à*. *Atáj júodzickas nug dárbo* Dv: *júodas, -à*. *Vaikéli tu māno, kokiōs távo akéles grázickos* Lz: *gražùs, -i*. *Papraūstai kojýkas* (kojytes), *bútų lañgvitka* Zt: *leñvas, -à*. *Macitkù ridikùt reikétu pasét* Zt: *máckas, -à* ‘mažas, mažytis’. *Da aš mázickas buvaū, šili óžkas ganiaū* Grv: *mázkas, -à* ‘mažas, -à’. *Pílnickas kap akis* Rod: *pílnas, -à*. *Visi maišukai šlapickì* Nč: *šlápias, -ià*. *Giesmelàs trumpickàs gíeda* Dv: *trum̄pas, -à*.

Paprastai vedinių kamienas nederinamas su pamatiniių žodžių kamienu: vyriškos giminės formos yra *ő* kamieno, o moteriškosios – *ā* kamieno. Tačiau kartais pasitaiko ir išimčių. Zietelos lietuvių šnekoje prie pamatinio žodžio pasitaiko priderintas vedinių su priesaga *-itkas* kamienas, pvz.: *Gražitkùs náto vaukùtas bít* (buvo) Zt. *Bít gražitki tój mergyté* Zt: *gražùs, -i*. Kartais vartojama ir bevardės (niekatrosios) giminės forma, pvz.: *Tai jiemi viša gražitkù čià* Zt: *gražù*. Šiaip daugiausia vyrauja *ő* ir *ā* kamieno formos, plg. *Ach mānas mielitkas, mānas grázickas* Zt. *Tokés gražitkōs mergytés daugèst neragéjau* Zt. *Aš gražitkai sa jaïs apseidinéju* (elguosi) Zt.

Vediniai su priesaga *-itkas*, *-ickas* gali būti sudaromi tiek iš lietuviškų pamatiniių žodžių, tiek iš skolinių be jokio skirtumo, pvz.: *Ānas savisù* (visai) *biēdnitkas bít* Zt: *biēdnas, -à* ‘vargšas, neturtingas’. *Drabnickù litaru* (raidžių) *nèragiu* Lz: *drábnas, -à* ‘smulkus’. *Mānas gādnitkas, kap tú suradaī manè* Zt: *gādnas, -à* ‘geras’. *Mergélē krülickà, gražickà, raudonickà, kap un jōs pažūri, veřkce noris* (ms. *cibulià* ‘svogūnas’) Lz: *krū[g]las, -à* ‘apskritas’.

Kiekvienas tos priesagos vedinys – būdvardis – paprastai turi ir prieveiksmį, pvz.: *Kap mán mergélai aukštickai nešókce, kecino mani bocià* (tėvas) *ažu jáuno dúoce* (d.) Lz: *áukštickas, -à*. *Bústa biēdnitkai, savisù biednitkaī* Zt: *biēdnitkas, -à*. *Jau gerickai* (gerokai) *príteme* Vrnv: *gérickas, -à*. *Gražickai* (visai) *nusigyeveño iki tarbōs* (elgetos krepšys, maišelis) Mrk: *grázickas, -à*. *Jau senickai žmogùs* (vyras, šeiminikas) *pàmiré* Dv: *sénickas, -à* ir kt.

Yra tos priesagos prieveiksmių ir neturinčių tose šnektose atitinkamų būdvardžių, lygai kaip nebeturi jų ir pamatiniai prieveiksmiai, pvz.: *Kap prisikéliau ankscickai, tai viš darbi ir darbi ik páciai vélumai* Asv. *Gývì* (galvijus) *várom un gāniavos unscickai, dābar* (dar) *saulé netekéjì* Lz: *anksti*. *Kám artikai, tai nebédà, o kam tolì, tai blogai* Zt: *artì*. *Lydõn mùmi toulìtkai* (labai toli) Zt: *touli/toli*.

Vediniai su priesaga *-itkas* arba *ickas* paprastai sudaromi iš pirminių būd-

vardžių, tačiau pasitaiko vedinių, padarytų iš antrinių, t.y. iš priesaginių būdvardžių, pvz.: *Macintulitkas dár bít ānas Zt.* *Macintulitkā dviejū nedélių* (savaičių) pàmeté (pliko) berniuką Zt: *macintulis*, -é, plg. *Dar anà neūtarino* (nekalbėjo) *niéko*, *macintulé bít* Zt. *Iskasé sáu sožaukélą* (kūdrelę, tvenkinėli) *nedidelitkā* Zt: *nedidelis*, -é. Šiu kaip ir kitų būdvardžių (pvz.: *geltónas*, *raudónas*) priesagine daryba kalbančiųjų dar kartais skiriama, plg.: *Gelálés máskos medzi tókios geltónickos* Lz, greta *Rudúškos* (tokie grybai, voveraitės) *gelcikos* Lz: *geltas*, -à 'geltonas'. Panašiai iš sudurtinio žodžio (dūrinio) yra atsiradęs ir tos priesagos vedinys *artípilnickas*, pvz.: *Pridariaū artípilnický bliūdų* (dubenį) *smetuōnos* (grietinės) Arm. *Iíverté artípilnický sétuvj rugiū* Arm: *artípilnis*, -é.

Kartais priesaga *-ickas* pakeičiama į *-uckas*, pvz.: *Pàmeté vaikùs mažuckùs kap mešlùs* Dv. Taip veikiausiai padaryta pagal vedinius *mažutis*, *mažutélis*.

Priesaga *-itkas* arba *-ickas* gali būti dedama ne tik prie nelyginanamojo, bet ir prie aukštesniojo laipsnio būdvardžių formų, pvz.: *Da mānas vyrális, da mānas gražàsnickas, da mānas míelasai, kám tu nùmirei* (rauda) Lz. *Mažasnickámp bernáic平 duntáicei radōs* Lz. Kartais šią priesagą turi ir aukštesniojo laipsnio prieveiksmis *viekitkaū* < *viekiau* 'veikiau, kuo veikiau, greičiau', pvz.: *Vi(e)titkiaū nùmiré* Zt. *Ānas v(i)ekitkaū iždék* (uždėjo) *an jōs ražónči* (rožini) Zt.

Apskritai priesagos *-itkas/-ickas* vediniai pagal vartoseną bemaž niekuo nesiskiria nuo paprastųjų būdvardžių. Atskirose šnektose ne vienas tų vedinių gali turėti ir įvardžiuotines formas, pvz.: *Manà tu duktáite gražickój, manà tu mielickój* Lz. *Jáuickasai bernēliau, aīk manís(p)* Lz. *Ko, mergěla, ko, jaunickójji, staláliop priguldinéji* (virkauji) Lz. *Paduōj* (paduok) *paduškéł* (pagalvélę) *mázickuj* Dv. *Kō gegužéłé, ko, mélynickójji, seséłés(p) padbégdinéji* Lz. *Mùsi* (gal), *gegužéłé, mùsi, mélynickójji, blögų anýtų pajausdinéji* Lz. *Kòc'* (nors, gal) *blögų, kòc' neblögų, nebùs momùlé, nebùs radnickójji* (tikroji) Lz. *Sausickójji* píeva Lz. *Nebùs [žemelé] šilcickójji, nebùs šviesickójji* (rauda) Lz. Tie vediniai, kaip ir paprastieji būdvardžiai įvardžiuotines formas turi tik tam tikruose linksniuose. Dažniausiai yra vienaskaitos vardininkas, slavų kalbų pavyzdžiu dažnai pavaduojanties ir šauksmininką, rečiau vienaskaitos galininkas, įnagininkas ir kt.

Šie antriniai vediniai paprastai išlaiko pamatinį būdvardžių leksinę reikšmę, pvz.: *āštritkas*, -à / *āstrickas*, -à adj. (3^b) 1. 'labai gerai išgalastas, aštrus': *Nāta āštritkas peilùkas* Zt. *aštritkai/aštrickai* adv.: *Aštritkař pageláisk peili* Zt. *Aštrickai* išgalýsdin *peili* Lz. 2. 'labai smailus': *Nosùkas* [ežio] yr tokis *āštrickas* Zt. *Aštrickà plonickà, alne višų svietų diñgia* (ms. *ādata*) Lz. 3. prk. 'labai karštasis, staigus': *Kumelyka* bít *žitki* (vikri), *labai aštritkà* Zt. *mácitkas*, -à / *mázickas*, -à adj. (3^b) 1. 'labai mažas, nedideliu matmenų': *Łéké macitkà* bitéłé Zt. *Sávą peilùkà mácitkà* mùmi pàmeté (paliko) Zt. *Ānos pína macitkùs vainikùs* Zt. *Krúlickà* (apvalutė), *maskickà* višų svietų diñgia (ms. *ādata*) Lz. *Vìrè momà* košéł maskickaň puodély Lz. 2. 'neužaugęs, mažytis': *Dù paršukù* pírko *macitkù* Zt. *Bít macitkà* *mergýté* ir *mácitkas* vaikùtas Zt. *O tai macitkái* *mergýteip*

gēras bōčis bīt Zt. 3. ‘labai negausus’: *Satēmo ir mācitkas lytūkas nuvēj* Zt. 4. ‘labai trumpas’: *Vāsarai dienā dīdeļē, naktis macitkā* Zt. 5. ‘meilus, mielasis’: *Vaikūtas tu mānas, mācitkas tu mānas* Zt.

Kartais priesaga *-itkas /-ickas* pridedama net prie kitų kalbos dalių, kaip antai:

a/ prie pažymimojo įvardžio *niēkas*, pvz.: 1 **niēkickas** sm. (1) ‘menkniekis’ : *A tai niēkickas, nēr kō ir atsiprašinēc*’ Grv. 2 **niēkickas/niēkitkas** pron. def. (1) ‘ničniekas’ : *Iš savū niēkicko nérà Dv. Nérà né kunōdos* (bulvēs), *né dúonos, niēkitko, viša nuplūko* Zt. *Niēko niēkicko* (visai nieko) *nérà Rod. Ānas tokis, kad nenorējo pasōgos* (kraičio) *niēkitko* Zt.

b/ prie atskirų daiktavardžių (ar suprievioksmėjusių jų formų), pvz.: *krūpitkā* ‘trupinėli’ : *Saldiēnis krūpitka rū[g]štūs* Zt. *skūlācitka* (votelė, spuogelis): *Pazdāro vo tokià macitkā skūlācitka, macitkā tokià, kaip kokis grūdūkas* Zt. *vaīkitkas* ‘vargšas mažas vaikelis, vaikiščias’: *Nēkap išsilaižē* (išgijo) *vaīkitkas* Zt.

c/ prie stabarėjančio skaitvardžio *vienas*, pvz.: *Vā, vienitka* (atsiskyrusį vieną, vienintelį) *satīktu an ūlyčios* (gatvės) *dōr (< do ir) prikultu* Zt.

Priesagos *-itkas/-ickas* vediniai atskirose šnekotse dar gali būti apaugę priesagomis ar formantais, kurie irgi teikia stiprinamosios reikšmės, pvz.: *Ankstickutēlis* rýtas Rdm. *Isāj ankstickutēliai kárvių šerc'* Grv. *Ankstickutēliai* dár niēkur nei kükšteré(jo), nei trikšteré(jo), išvažiavaū Rod. *Šienpjoviai ankstickutēliai suskēlī píevas gułdo* Rod. *Mán ródos, kad artickutēliai šáudo* Nč. *Lizdūkas artickutūkai* prie árklio kúolo ir nesumíndžiotas Rdm. *Dar tamsickutēliai būvo, kap aš paskēliau* Nč.

Šią priesagą gali turėti prieveiksmiai su priešdéliu *pa-*, pvz.: *Nebék, pamacitkù* (pamažu) *aīk* Zt. *Pamacitkù būstam* Zt. *Rassidañlem* (pasidalijom) *mēs pamacitku, be žmoniū, be nýko* Zt. *Padirbo kastili* (ramentą) *ir váikščioju be amořū* (atramų, ramentų) *pamaskitù* Zt. *Ataīk tu manī pamaskickaī* Lz. *Aš Joskūnuos* vienà aimù *pamažickaī* Lz. *Pokól neprigéré, sédéj patýchitku* (tyliai, tylteliai) Zt. *Jíemi šiēno šienāvo ir króvé kūgiúosna patiēsitkai* (iš tiesų, iš tikrujų) *pasakýt* Zt.

Suprievioksmėjė tos priesagos vediniai kartais gali būti pavartojaami ir kaip prielinksniai, pvz. *Jau viłkas būvo artickēleliui* (visai arti, artutēliai) *man̄* Grv. *Viłkas jau artickōs* (labai arti) *man̄ būvo, kaip aš jī užvýdaū* Grv.

Gudėdami dvikalbiai tų šnektų atstovai vietoj hibridinės priesagos *-itkas/-ickas* kartais pavartoja skolintą priesagą *-enkas/-iankas*, t.y. tarsi išverčia tik atitinkamos reikšmės gudiško būdvardžio šaknį, kaip antai gervétiškių *raudoniánkas* (plg. g. *krasnen'ki* ‘raudonutēlis’): *O kokià raudoniánka visà žēmē;* *sausiánkas* (g. *suchen'ki* ‘sausutēlis’): *Sausiánkas šienas;* *šlapiánkas* (g. *mokran'ki* ‘šlaputēlis’): *Kap anklójø mañ' výras, tai aš paskēliau šlapiánka.* Kolei atvažiavaū *miestēlin,* tai *arklýs šlapiánkas būvo* Grv.

Priesagos *-itkas /-ickas* vedinių įvairumas kartu rodo jų gajumą ir, matyt, nemažą vartojimo amžių. Ši priesaga neretai iš vartosenos stumia kitus demis-

nutyvines ypatybės stiprinimo priesagas. Dėl to kur daugiau paplitę būdvardžiai su priesaga *-itkas* / *-ickas*, ten paprastai mažiau belikę deminutyvių būdvardžių su grynai lietuviškomis priesagomis, pavyzdžiui, apie Lazūnus iš pastarųjų liko, rodos, tik atskiri vediniai (pvz.: *mažùkas*, -é, *mažùtis*, -é) arba pabrėžiamą funkciją atliekančią įvardžiuotinių būdvardžių atskiro formos.

Vediniai su priesaga *-ickas* / *-itkas* daugiausia paplitę pietrytiniais lietuvių kalbos ploto pakraščiais. Vienur jie vartojami dažniau, kitur – rečiau. Neretai tuos vedinių vienos šeimos yra pamėgusios labiau, kitos – mažiau. Vienakalbių (monolingvių) tarmių atstovų šnektose jų pasitaiko retokai. Dažniausiai juos vartoja dvikalbiai ar daugiakalbiai tų šnektoje atstovai. Todėl, reikia manyti, kad vedinių su priesaga *-itkas* arba *-ickas* gajumą ir vartojimą šiose šnektose palaiko slavų kalbų, ypač gudų kalbos, atitinkamos reikšmės ir darybos deminutyvai.

LITERATŪRA

- F r a e n k e l E. 1936: Der Stand der Erforschung des im Wilnagebiete gesprochenen Litauischen. – *Baltico-slavica* 2. Wilno.
- LKŽ I–XVI: *Lietuvių kalbos žodynas* 1–16, Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla (3–6), Mintis (10–15); Mokslo ir enciklopedijų leidykla (16), 1956–1995.
Po pavyzdžių duodamis gyvenamujų vietų vardų sutrumpinimai yra tokie pat kaip LKŽ.
- O t r ę b s k i J. 1965: *Gramatyka języka litewskiego* 2. Nauka o budowie wyrazów, Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe.
- S k a r d ū s P. 1941: *Lietuvių kalbos žodžių daryba*. Vilnius.

ABLEITUNGEN MIT DEM SUFFIX *-itkas*, *-ickas* ZUM AUSDRUCK DER VERSTÄRKten EIGENSCHAFT IN DEN SÜDÖSTLICHEN LITAUISCHEN MUNDARTEN

Zusammenfassung

Die Ableitungen mit dem Suffix *-itkas*, *-ickas* sind besonders verbreitet in den südöstlichen Randgebieten des litauischen Sprachraumes diesseits der heutigen Grenzen Litauens (um Dieveniškės, Šalčininkai, Eišiškės, Dubičiai u.a.) wie auch jenseits (besonders in dem Belorussland angeschlossenen Bezirk Varenavas, im Bezirk Vija, in der Umgebung von Lazūnai, in der Umgebung von Zietela, oder Diatlov u.a.).

Seinem Ursprung nach ist das Suffix *-itkus* (besonders gebräuchlich bei den Litauern aus Zietela) oder seine dzūkische Variante *-ickas* – unter Einfluß der nahen Kontakte zwischen den litauischen südöstlichen Dialekten und den slawischen Sprachen (Belorussisch und Polnisch) entstanden. Mit ihm werden vorwiegend Adjektive und Adverbien gebildet. Dieses Suffix dient gewöhnlich dazu, die durch das Grundwort das ausgedrückte Eigenschaft als verstärkt zu bezeichnen, z. B.: *āštrikas*, -à / *āštrickas*, -à 'sehr scharf, ziemlich scharf': *aštrūs*, -i; *āu(k)štikas*, -à / *āukštikas*, -à: 'sehr hoch, ziemlich hoch': *āu(k)štas*, -à; *mielikas*, -à / *mfelikas*, -à 'sehr lieb, ziemlich lieb': *mielas*, -à; *artikaf* / *artickaf* 'ziemlich nahe'; *tolikaf* / *tulickaf* 'sehr weit, ziemlich weit'. Diese Ableitungen verdrängen in vielen Gegenden Ableitungen von ähnlicher Bedeutung – gebildet mit anderen litauischen Suffixen – und verdrängen dabei pronominale Adjektivfor-

men, die dort nicht mehr gebraucht werden. Die Gebräuchlichkeit und Verbreitung der Ableitungen mit dem Suffix *-itkas* oder *-ickas* in den südöstlichen litauischen Dialekten fördern die Diminutiva entsprechender Bedeutung in den slawischen Sprachen, besonders im Belorussischen mit dem Suffix *-en'ki* (vgl.: *bélen'ki*, *dóbran'ki*, *čórnen'ki*, *blízen'ka* / *bliziútka*).